
MONOGRAFIE PRAWNICZE

ZASADA
RÓWNOŚCI STRON
W PROCESIE CYWILNYM

AGNIESZKA GÓRA-BŁASZCZYKOWSKA

Wydawnictwo C. H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

AGNIESZKA GÓRA-BŁASZCZYKOWSKA • ZASADA RÓWNOŚCI STRON
W PROCESIE CYWILNYM

Polecamy nasze publikacje:

PRAWO CYWILNE 2008

Teksty Ustaw Becka

Prof. dr hab. Andrzej Zieliński

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO. KOMENTARZ

Komentarze Kodeksowe

Prof. Tadeusz Ereciński

POSTĘPOWANIE CYWILNE. ORZECZNICTWO

Zbiór Orzecznictwa Becka

Prof. dr hab. Andrzej Zieliński

POSTĘPOWANIE CYWILNE. KOMPENDIUM

Skrypty Becka

Prof. dr hab. Krzysztof Pietrzykowski (red.)

KODEKS CYWILNY. KOMENTARZ. Tom I

Duże Komentarze Becka

MONITOR PRAWNICZY

Miesięcznik

Legalis

System Informacji Prawnej

www.sklep.beck.pl

ZASADA RÓWNOŚCI STRON W PROCESIE CYWILNYM

AGNIESZKA GÓRA-BŁASZCZYKOWSKA

WYDAWNICTWO C. H. BECK
WARSZAWA 2008

Redakcja:
Agnieszka Bereźnicka-Serafin

© **Wydawnictwo C. H. Beck 2008**

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Gen. Zajączka 9, 01-518 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C. H. Beck
Druk i oprawa: Wers Design Drukarnia Cyfrowa, Bydgoszcz

ISBN 978-83-7483-945-7

Spis treści

Wykaz skrótów	IX
Wykaz literatury	XI
Wstęp	1
Rozdział I. Zasada równości wobec prawa	11
§ 1. Zasada równości w ujęciu historycznym	11
§ 2. Istota zasady równości w ujęciu konstytucyjnym	17
§ 3. Równość jako prawo człowieka	35
Rozdział II. Ogólna charakterystyka zasady równości stron w procesie cywilnym	51
§ 1. Definicja zasady prawa	51
§ 2. System zasad procesu cywilnego	62
§ 3. Pojęcie, zakres i funkcja zasady równości stron w procesie cywilnym	72
I. Uwagi ogólne	72
II. Zasada wysłuchania	85
III. Zasada równości broni – równość środków procesowych	90
IV. Zagadnienia wspólne	95
§ 4. Zasada równości stron na tle innych naczelných zasad procesu cywilnego	103
I. Zasada prawdy	103
II. Zasada kontrydiktoryjności	110
III. Zasada dyspozycyjności	116
IV. Zasada koncentracji materiału procesowego	121
V. Zasada bezpośredniości	124
VI. Zasada formalizmu postępowania	128
VII. Zasada jawności postępowania	131
VIII. Zasada ustności	143
IX. Zasada inicjatywy procesowej organów procesowych	145
Rozdział III. Procesowe aspekty zasady równości stron	147

§ 1. Zasada równości stron a konstytucyjne prawo do rozpatrzenia sprawy przez sąd	147
I. Zasada równości stron a prawo do sądu	147
II. Dostęp do sądu	155
1. Dopuszczalność drogi sądowej	157
2. Niezawisłość i bezstronność sądu	163
3. Bezstronność sądu a udzielanie pouczeń stronom	175
III. Prawo do korzystania z rzetelnej procedury sądowej	184
1. Sprawiedliwość postępowania	186
2. Koszty procesu cywilnego	192
3. Zwolnienie od kosztów	196
4. Pełnomocnik	202
IV. Prawo do uzyskania orzeczenia sądowego	212
1. Wyroki nieistniejące	213
2. Instancyjność	218
3. System środków zaskarżenia	221
§ 2. Zasada wysłuchania – zagadnienia podstawowe	225
I. Uwagi ogólne	225
II. Podmiotowe przekształcenia powództwa	226
III. Kurator	236
IV. Rozprawa	243
1. Sędziowskie kierownictwo rozprawą	245
2. Odroczenie rozprawy	250
3. Zamknięcie rozprawy	256
V. Postępowanie dowodowe	257
1. Dopuszczenie dowodu z urzędu	258
2. Czasowe ograniczenie składania wniosków dowodowych	262
3. Ograniczenia dowodowe	264
4. Dowód z przesłuchania stron	268
5. Uprawdopodobnienie i dochodzenie	272
VI. Postępowania odrębne	277
§ 3. Zasada równości broni stron procesu cywilnego w świetle wybranych instytucji	283
I. Uwagi ogólne	283
II. Udział prokuratora	284
III. Udział organizacji społecznych i innych podmiotów, do których stosuje się odpowiednio przepisy o prokuratorze	299

IV. Doręczenia	309
V. Terminy	320
VI. Właściwość sądu	323
VII. Zmiana żądania	325
VIII. Zakres orzekania przez sąd	326
1. Uwagi ogólne	326
2. Zasądzenie odszkodowania według oceny sądu	328
3. Postać orzeczenia sądu	329
4. Wyrokowanie zaoczne	334
Rozdział IV. Naruszenie zasady równości stron	339
§ 1. Uwagi ogólne	339
§ 2. Nadużycie praw procesowych przez strony a zasada równości stron	344
§ 3. Czas trwania postępowania a realizacja zasady równości stron	368
§ 4. Skutki naruszenia zasady równości stron	382
Podsumowanie	407

Wykaz skrótów

Dz.U.	Dziennik Ustaw
EKPC	Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
KC	Kodeks cywilny
KP	Kodeks pracy
KPC	Kodeks postępowania cywilnego
KRO	Kodeks rodzinny i opiekuńczy
KSCU	Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych
m.in.	między innymi
MoP	Monitor Prawniczy
n.	następne
NP	Nowe Prawo
NPC	Nowy Proces Cywilny
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Administracyjnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
Pal.	Palestra
PDOFizU	Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych
PiP	Państwo i Prawo
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
por.	porównaj
PPC	Polski Proces Cywilny
PPH	Przegląd Prawa Handlowego

Wykaz skrótów

PS	Przegląd Sądowy
Prok. i Prawo	Prokuratura i Prawo
PrUSP	Prawo o ustroju sądów powszechnych
red.	redaktor, redakcja
RPO	Rzecznik Praw Obywatelskich
RPr	Radca Prawny
s.	strona
SA	Sąd Apelacyjny
SC	Studia Cywilistyczne
SN	Sąd Najwyższy
tekst jedn.	tekst jednolity
TK	Trybunał Konstytucyjny
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUŁ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego

Wykaz literatury

- R. Alexy, *Theorie der Grundrechte*, Baden-Baden 1985.
- R. Alexy, *Zum Begriff des Rechtsprinzips*, *Rechtstheorie*, Beiheft 1/1979.
- M. Allerhand, *Kodeks postępowania cywilnego*, Lwów 1932.
- I.A. Andolina, *Il modello costituzionale del processo civile*, (w:) *Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae*, Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza, Łódź 1998.
- M. Balcerzak, *Konstrukcja prawa do skutecznego środka odwoławczego (right to an effective remedy) w uniwersalnym i regionalnych systemach ochrony praw człowieka*, (w:) *Księga jubileuszowa profesora Tadeusza Jasudowicza*, Toruń 2004.
- R. Balicki, *Rzecznik Praw Obywatelskich*, (w:) B. Banaszak, A. Preisner (red.), *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, Warszawa 2002.
- B. Banaszak, *Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych*, Kraków 2004.
- B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2001.
- B. Banaszak, *Sądownictwo konstytucyjne a ochrona podstawowych praw obywatelskich*, RFN, Austria, Szwajcaria, Wrocław 1990.
- B. Banaszak, *Zasada równości w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, (w:) *Sześć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2003.
- B. Banaszak, *Zasada równości w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego Austrii*, (w:) *Zasada równości w orzecznictwie trybunałów konstytucyjnych pod red. L. Garlickiego, J. Trzecińskiego*, Wrocław 1990; B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2001.
- B. Banaszak, A. Preisner (red.), *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, Warszawa 2002.
- B. Banaszak, M. Jabłoński, (w:) J. Boć, (red.), *Konstytucje Rzeczypospolitej Polskiej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, Wrocław 1998.
- K.W. Baran, *Sądowy wymiar sprawiedliwości w sprawach z zakresu prawa pracy*, Warszawa 1996.
- F. Baur, *Freiwillige Gerichtsbarkeit*, Tübingen 1955.
- M. Bączyk, *Przepisy o zwolnieniu od kosztów sądowych w sprawach cywilnych a tajemnica bankowa*.
- W. Berutowicz, *Funkcja ochronna postępowania cywilnego*, (w:) *Studia z prawa postępowania cywilnego*, Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha, Warszawa 1985.
- W. Berutowicz, *O pojęciu naczelných zasad postępowania cywilnego*, *Studia cywilistyczne* tom XXV-XVI.

- W. Berutowicz*, O pojęciu naczelnych zasad postępowania cywilnego, *Studia cywilistyczne* 1975, tom XXV–XXVI.
- W. Berutowicz*, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1974.
- W. Berutowicz*, Zagadnienie aktywności sądu przy rozpoznawaniu niektórych spraw cywilnych. *Acta UW. Prawo* 1990, nr 186.
- W. Berutowicz*, *Zasada dyspozycyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1957.
- W. Berutowicz*, *Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń*, Warszawa 1966.
- P. Białecki*, Nadużycie praw podmiotowych w związku z wykonywaniem autorskich praw osobistych, *MoP* 2005, nr 17.
- R. Bierzanek i J. Symonides* *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2000.
- A. Bisztyga*, Europejski system ochrony praw człowieka, (w:) *B. Banaszak*, *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, pod red. *A. Preisnera*, Warszawa 2002.
- A. Bisztyga*, Polska skarga konstytucyjna czy dopełnienie systemu ochrony praw jednostki, (w:) *Wokół problematyki cywilnoprosesowej*, Studium teoretycznoprawne, Katowice 2001.
- J. Boć* (red.), *Konstytucje Rzeczypospolitej Polskiej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, Wrocław 1998.
- O. Bogucki*, Teoretyczne aspekty zasady prawdy materialnej w nowym modelu postępowania cywilnego, *RPEiS* 2000, z. 1.
- E. Bojanowski, J. Lang*, *Postępowanie administracyjne, Zarys wykładu*, Warszawa 2001.
- E. Bojarski*, *Dostępność nieodpłatnej pomocy prawnej. Raport z monitoringu*, Warszawa 2003.
- G. Bolard*, *Le nouveau code de procédure civile français*, (w:) *Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego*, Księga pamiątkowa ku czci Józefa Skąpskiego, Kraków 1994.
- M. Borucka-Arctowa*, Sprawiedliwość proceduralna a orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego i jego rola w okresie przemian systemu prawa, (w:) *Konstytucja i gwarancje jej przestrzegania. Księga pamiątkowa ku czci prof. Janiny Zakrzewskiej*, pod red. *J. Trzcńskiego, A. Jankiewicza*, Warszawa 1996.
- B. Bładowski*, Kierownictwo sędziowskie postępowaniem cywilnym, *NP* 1984, nr 4, s. 30–37.
- B. Bładowski*, Obiektywizm sądenia, *Jurysta* 1994, nr 2/3.
- B. Bładowski*, Orzeczenia nieistniejące w cywilnym postępowaniu odwoławczym, *NP* 1991, nr 1/3, s. 79–85.
- Z. Brodecki, J. Koska-Janusz*, Niezależność sądów w perspektywie członkostwa Polski w UE, (w:) *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku a członkostwo Polski w Unii Europejskiej*, pod red. *C. Mika*, Toruń 1999.
- W. Broniewicz*, Czy potrzebny jest nowy Kodeks postępowania cywilnego, *PiP* 2004, z. 4.

- W. Broniewicz*, Głosa do postanowienia SN z dnia 10.11.1970, II CZ 139/70, OSP 1971, poz. 178.
- W. Broniewicz*, Jawność jako konstytucyjna zasada procesu cywilnego Polski Ludowej, NP 1954, nr 5–6.
- W. Broniewicz*, Le principe du contradictoire dans la doctrine de procédure civile polonaise, Acta UŁ Fol. Iur. 1983, nr 12.
- W. Broniewicz*, Następstwo procesowe a podmiotowa zmiana powództwa, PiP 1969, nr 10.
- W. Broniewicz*, O środkach dowodowych w procesie cywilnym państw socjalistycznych. Studium prawnoporównawcze, Acta UŁ Seria I Fol. Iur. 1978, nr 32.
- W. Broniewicz*, Podmiotowe przekształcenie procesu cywilnego. Zesz.Nauk. IBPS 1987, nr 25.
- W. Broniewicz*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2006.
- W. Broniewicz*, Prokurator w cywilnym postępowaniu kasacyjnym, Prokuratura i Prawo 1997, nr 9.
- W. Broniewicz*, Terminy w postępowaniu cywilnym, NP 1971, nr 9.
- W. Broniewicz*, Warunki uwzględnienia powództwa, PiP 2003, nr 3.
- W. Broniewicz*, W kwestii błędnego zawiadomienia o toczącym się procesie i błędnego wezwania do wzięcia udziału w sprawie osoby nieobjętej powództwem, (w:) Zbiór rozpraw z zakresu postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci prof. Włodzimierza Berutowicza. Acta UW.Prawo 1990, nr 170.
- W. Broniewicz*, W kwestii częściowego dochodzenia świadczenia w procesie cywilnym, Studia cywilistyczne 1975, tom XXV–XXVI.
- W. Broniewicz*, W kwestii zarządzeń sądu w postępowaniu cywilnym, NP 1972, nr 7–8.
- W. Broniewicz*, Wznowienie postępowania cywilnego, Pal. 1967, nr 12.
- W. Broniewicz*, Zasada kontradyktoryjności procesu cywilnego w poglądach nauki polskiej (1880–1980), (w:) Studia z prawa postępowania cywilnego, Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha, Warszawa 1985.
- M. Cappelletti*, Giustizia e societa, Milano 1972
- F. Carpi*, La protection de procedure judiciaire des droits de l'homme au niveau national et international, (w:) Z zagadnień prawa cywilnego, Białystok 1991.
- M. Chmaj*, Godność człowieka jako źródło jego wolności i praw, (w:) Konstytucyjne wolności i prawa w Polsce, Tom I, Zasady ogólne, pod red. *M. Chmaja*, Kraków 2002.
- M. Chmaj*, Pojęcie i geneza wolności i praw człowieka, (w:) Konstytucyjne wolności i prawa w Polsce, Tom I, Zasady ogólne, pod red. *M. Chmaja*, Kraków 2002.
- M. Chmaj*, Równość wobec prawa i zakaz dyskryminacji, (w:) Konstytucyjne wolności i prawa w Polsce, Tom I, Zasady ogólne, pod red. *M. Chmaja*, Kraków 2002.

- M. Chmaj, L. Leszczyński, W. Skrzydło, J. Sobczak, A. Wróbel*, Konstytucyjne Wolności i prawa w Polsce, Tom I, Zasady Ogólne, pod red. *M. Chmaja*, Kraków 2002.
- S. Cieślak*, Postępowanie przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego, C.H. Beck, Warszawa 2004.
- S. Cieślak*, Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym, Warszawa 2004.
- S. Cieślak*, Rygory procesowe w postępowaniu cywilnym w świetle zmian KPC wprowadzanych w życie w 2005 i 2006 r. oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Monitor Prawniczy 2006, nr 18.
- S. Cieślak*, W kwestii możliwości przyjęcia odmiennych skutków procesowych niezachowania przez skarżącego wymagań prawnych apelacji, kasacji i zażalenia, Monitor Prawniczy 2002, nr 11, s. 495–498.
- S. Cieślak*, Wpływ nowelizacji KPC na stopień sformalizowania postępowania cywilnego, Monitor Prawniczy 2004, nr 21.
- S. Cieślak*, Zasada formalizmu przy wnoszeniu środków odwoławczych w postępowaniu cywilnym, PS 2001, nr 4.
- M. Cieśliński*, W kwestii stosowania art. 5 k.p.c., PS 1999, nr 4.
- K.M. Clermont*, Civile Procedure, St. Paul, Minn., 2001.
- L.P. Comoglio*, Principi costituzionale e „giusto processo”, (w:) Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza, Simbole Vitoldo Broniewicz dedicatae, Łódź 1998.
- K. Complak*, O prawidłowe pojmowanie godności osoby ludzkiej w porządku RP, (w:) Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP, pod red. *B. Banaszak* i *A. Preisnera*, Warszawa 2002.
- G. Couchez*, Procédure civile, Paris 2002.
- H. Croze, Ch. Morel*, Procédure civile, Paris 1988.
- T. Cytowski*, Procesowe nadużycie prawa, PS 2005, nr 5.
- W. Czaplński, P. Saganek*, Demokratyczna forma rządu i ochrona praw człowieka w Unii Europejskiej w świetle traktatów z Maastricht i Amsterdamu, (w:) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 a członkostwo Polski w Unii Europejskiej, Toruń 1999.
- Z. Czeszejko-Sochacki*, Konstytucyjna zasada prawa do sądu a standardy europejskie, (w:) Prawo i prawnicy w okresie przemian ustrojowych. Zagadnienia wybrane, Poznań 1992.
- Z. Czeszejko-Sochacki*, Prawo do sądu w świetle Konstytucji RP (ogólna charakterystyka), PiP 1997, z. 11–12.
- B. Czapski*, Prokurator w postępowaniu administracyjnym, Problemy Praworządności 1982, nr 3.
- S. Dalka*, Ciężar dowodu a obowiązek przedstawienia dowodów w procesie cywilnym (art. 6 KC a art. 3 § 1 i 232 KPC), PiP 1988, nr 3.
- S. Dalka*, Efektywność postępowania nakazowego i upominawczego w procesie cywilnym. Pal. 1978, nr 5/6.

- S. *Dalka*, Idea jednolitego sądu w sprawach cywilnych, (w:) Studia z prawa postępowania cywilnego, Księga Pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha, Warszawa 1985.
- S. *Dalka*, Możliwość wyłączenia sędziego w sprawie cywilnej jako gwarancja obiektywizmu i bezstronności sądu powszechnego, (w:) Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza, Łódź 1998.
- S. *Dalka*, Opinia biegłego oraz opinia instytutu naukowego lub naukowo-badawczego w procesie cywilnym, NP 1987, nr 10, s. 71–83.
- S. *Dalka*, Rola i zadania art. 5 KPC, Prz. Prawa Egzekucyjnego 2005, nr 7/9.
- S. *Dalka*, Zasada dwuinstancyjności a kwestia wyłączenia sędziego sądu rewizyjnego, NP 1991, nr 4–6.
- J. *Dąbrowa*, W sprawie terminów: prawda materialna czy obiektywna?, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego 1961, nr 8.
- J. *Dąbrowa*, Znaczenie domniemań prawnych w polskim procesie cywilnym, Warszawa–Wrocław 1962.
- T. *Demendecki*, (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz, Kraków 2005.
- B. *Dobrzański*, (w:) Podmiotowe przekształcenia z art. 194 i 196 w sprawach o ustalenie ojcostwa oraz w sprawach o alimenty, Studia Cywilistyczne t. XXV–XXVI, Zagadnienia prawa procesowego cywilnego, Warszawa 1975.
- H. *Dolecki*, Ciężar dowodu w cywilistyce polskiej w latach 1945–1985; (w:) Zbiór rozpraw z zakresu postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci prof. Włodzimierza Berutowicza, Acta UW.Pravo 1990, nr 170.
- H. *Dolecki*, Ciężar dowodu w polskim procesie cywilnym, Warszawa 1998.
- H. *Dolecki*, Postępowanie cywilne. Zarys wykładu. Wyd. 2 zm., Warszawa 2006.
- H. *Dolecki*, Powrócić do kontrydiktoryjności. Proces cywilny, Gaz. Prawn. 1989, nr 18.
- H. *Dolecki*, Z problematyki kontrydiktoryjności w polskim procesie cywilnym, NP 1991, nr 4/6.
- B. *Draniewicz*, *Ł. Piebiak*, Postępowania odrębne, Komentarz, Warszawa 2007.
- T. *Dybowski*, Zasada sprawiedliwości społecznej jako problem konstytucyjny w orzecznictwie polskiego TK, (w:) Studia i materiały, t. 2, Warszawa 1996.
- E. *Dynia*, Europejski system ochrony praw człowieka a Polska, (w:) Europejskie standardy ochrony praw człowieka a ustawodawstwo polskie, Rzeszów 2005, pod red. E. Dyni i C.P. Kłaka.
- R. *Dworkin*, Biorąc prawa na poważnie, Warszawa 1998 (wydanie angielskie R. *Dworkin*, Taking Rights Seriously, Londyn 1978).
- R. *Dworkin*, Is law a system of rules (w:) The Philosophy of Law, Oxford 1977.
- K. *Działocha*, Prawo do sądu w poglądach Trybunału Konstytucyjnego, Acta UW.Pravo nr 1817, Wrocław 1995.

- K. Działocha*, Równość wobec prawa w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w Polsce, (w:) *Zasada równości w orzecznictwie trybunałów konstytucyjnych* pod red. *L. Garlickiego, J. Trzczińskiego*, Wrocław 1990.
- T. Ereciński*, Dopuszczalność kasacji w sprawach cywilnych (kilka uwag *de lege lata* i *de lege ferenda*), *Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza*, Łódź 1998.
- T. Ereciński*, O potrzebie nowego Kodeksu postępowania cywilnego, *PiP* 2004, z. 4.
- T. Ereciński*, Ograniczenia dostępności kasacji w sprawach cywilnych, (w:) *Prace z prawa prywatnego*, *Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Janusza Pietrzykowskiego*, Warszawa 2000.
- T. Ereciński*, Zasada bezpośredniości w postępowaniu apelacyjnym, (w:) *Studia z prawa postępowania cywilnego*, *Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha*, Warszawa 1985.
- T. Ereciński, K. Weitz*, Efektywność ochrony prawnej udzielanej przez sądy w Polsce, *PS* 2005, nr 10.
- J. Falski*, Ewolucja wykładni zasady równości w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, *PiP* 2000, z. 1.
- J. Falski*, Ewolucja zasady równości w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, *PiP* 2000, nr 1.
- J. Falski*, Zasada równości w polskich konstytucjach (1791-1935), *PiP* 1997, z. 1.
- A. Fettweis*, *Manuel de procédure civile*, Liege 1987.
- H. Filipczyk*, Studium zasady równości w świetle standardów europejskich, (w:) *Polska wobec europejskich standardów praw człowieka*, pod red. *T. Jasudowicza*, Toruń 2001.
- A. Filipowicz*, *Rzecznik Praw Obywatelskich*, *PiP* 1988, z. 2.
- J. Finnis*, *Prawo naturalne i uprawnienia naturalne*, Warszawa 2001.
- K. Flaga-Gieruszyńska*, Postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych a zwykłe postępowanie cywilne, *Monitor Prawniczy* 2002, nr 7.
- K. Flaga-Gieruszyńska*, *Postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2002.
- J.L. Flauss*, *Les nouveaux développements du procès équitable au sens de la CEDH*, Bruyart, 1996.
- R. Flejszar*, *Przedsiębiorca w postępowaniu cywilnym rozpoznawczym*, Warszawa 2006.
- T. Flemming-Kulesza*, Jeszcze w sprawie skargi na przewlekłość postępowania, *Pal.* 2005, nr 7/8.
- L. Florek*, Konstytucyjne gwarancje uprawnień pracowniczych, *PiP* 1997, nr 11-12
- S. Frankowski, R. Goldman, E. Łętowska*, *Sąd Najwyższy USA. Prawa i wolności obywatelskie*.
- J. H. Friedenthal, M. Kay Kane, A.R. Miller*, *Civil Procedure*, St. Paul, Minn., 1999.

- L. Garlicki*, Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego w 2000 roku, PS 2001, nr 9.
- L. Garlicki*, Polskie prawo konstytucyjne, Zarys wykładu, Warszawa 2002.
- L. Garlicki*, Prawo do sądu, (w:) Prawa człowieka, Model prawny, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991.
- L. Garlicki*, Wolności i prawa jednostki w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku; Bilans pięciu lat, (w:) Pięć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2002.
- L. Garlicki*, Zasada równości i zakaz dyskryminacji w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, (w:) *B. Oliwa-Radzikowska*, Obywatel – jego wolności i prawa, Warszawa 1998.
- M. Gersdorf*, Nadużycie prawa w prawie pracy, (w) Nadużycie prawa, pod red. *H. Izdebskiego* i *A. Stępkowskiego*, Warszawa 2003.
- T. Gizbert-Studnicki*, Zasady i reguły prawne, PiP 1988, z. 3.
- S. Golonka* i *C. Czech-Śmiałkowski*, Niezależność sądów i niezawisłość sędziów w prawie i orzecznictwie międzynarodowym, PS 2007, nr 1.
- J. Gołaczyński*, *A. Krzywonos*, Prawo do sądu, (w:) Prawa i wolności obywatelskie, w Konstytucji RP, pod red. *B. Banaszaka* i *A. Preisnera*, Warszawa 2002.
- S. Gołąb*, Projekty polskiej procedury cywilnej, Powstanie – uzasadnienia – zdania odrębne, Kraków 1930.
- T. Gönner*, Handbuch des deutschen gemeinen Prozess, Eslangan 1884.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Apelacja. Zażalenie. Wznowienie postępowania. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Komentarz, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Apelacja i zażalenie, Komentarz do art. 367–398 k.p.c., Warszawa 2005.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Cywilnoprocesowa ochrona prawa do jakości życia (na przykładzie prawa dostępu do sądu), (w:) Prawo do życia a jakość życia w wielokulturowej Europie, Materiały z V Międzynarodowej Konferencji Praw Człowieka Olsztyn 30–31 maja 2005, tom II, Olsztyn– Bari 2007.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Głosa do postanowienia SN z dnia 26.3.2003, II CZ 26/03, OSNC 2004, nr 6, poz. 95, PS 2006, nr 6.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Opinia biegłych w postępowaniu cywilnym, Edukacja Prawnicza 2005, nr 1.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Orzeczenia w procesie cywilnym, Komentarz do art. 316–366 k.p.c., Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2003.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Początek biegu terminu do wniesienia apelacji od wyroku zaocznego w procesie cywilnym, Pal. 2002, nr 5–6.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Postanowienia sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym, Warszawa 2002.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Postanowienia sądu podlegające rozpoznaniu przez sąd drugiej instancji w trybie art. 380 KPC, Pal. 1999, nr 9–10.
- A. Góra-Błaszczkowska*, Postanowienia sądu pierwszej instancji niezaskarżalne zażaleniem, Pal. 2001, nr 9–10.

- A. *Góra-Błaszczkowska*, Procesowe gwarancje praw stron polskiego postępowania cywilnego, (w:) Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини громадянина, Materiały z ogólnoukraińskiej konferencji naukowej w Iwanofrankowsku, Ukraina, (20.04.2007).
- A. *Góra-Błaszczkowska*, Postępowanie uproszczone w sprawach z zakresu prawa pracy, glosa, Monitor Prawa Pracy 2004, nr 9.
- A. *Góra-Błaszczkowska*, Skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, MoP 2005, nr 11.
- A. *Góra-Błaszczkowska*, Status majątkowy strony a zasada równości stron w postępowaniu cywilnym, PS 2007, nr 1.
- A. *Góra-Błaszczkowska*, Wezwanie do udziału w sprawie a sprostowanie oznaczenia strony pozwanej, Przegląd Sądowy 2003, nr 4.
- A. *Góra-Błaszczkowska*, Zasada równości stron w aspekcie zmiany przepisów art. 5 i 212 KPC i wynikających z nich obowiązków sądu w postępowaniu cywilnym- uwagi na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego, PS 2005, nr 10.
- S. *Guinchard*, Le procès équitable, garantie formelle ou droit substantiel?, Melange Farjat, 1999.
- R. *Greimer*, Verfassungsrechtliche Vorgaben bei der Normierung der internationalen Zuständigkeit, (w:) Europa im Aufbruch, Festschrift für Fritz Schwind zum 80 Geburtstag, pod red. F. Matscher, I. Seidl-Hohenveldern, Wien 1993.
- W. *Grunsky*, Grundlagen des Verfahrensrechts, Bielefeld 1970.
- J. *Gudowski*, (w:) Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz, pod red. T. *Ercińskiego*, Warszawa 2002.
- W.J. *Habscheid*, Cywilnoprawne systemy środków odwoławczych w Europie, (w:) Jednolitość prawa sądowego cywilnego a jego odrębności krajowe, pod red. M. *Sawczuka*, Lublin 1997.
- W.J. *Habscheid*, Europeizacja prawa cywilnego procesowego, (w:) Jednolitość prawa sądowego cywilnego a jego odrębności krajowe, Lublin 1997.
- W.J. *Habscheid*, Freiwillige Gerichtsbarkeit, München 1983.
- W.J. *Habscheid*, Les principes fondamentaux du droit judiciaire prive, (w:) Towards a justice with a human face. The first International Congress on the Law of Civil Procedure, Antwerpen-Deventer 1978.
- W.J. *Habscheid*, Verfahren in Zivilsachen und aktuelle Fragen zum rechtlichen Gehör, (w:) Z zagadnień prawa cywilnego, Białystok 1991.
- F. *Halpern*, Inicjatywa sędziowska w postępowaniu procesowym, PPC 1939, nr 1-2.
- S. *Hanausek*, Ochrona praw jednostki w cywilnym postępowaniu dowodowym, ZNUJ Prace prawnicze 1979, z. 85.
- S. *Hanausek*, Orzeczenie sądu rewizyjnego w procesie cywilnym, Warszawa 1966.
- S. *Hanausek*, Problematyka ciężaru dowodu w sądowym postępowaniu cywilnym, Studia z prawa postępowania cywilnego, Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha, Warszawa 1985.
- S. *Hanausek*, Przygotowanie procesu cywilnego, NP 1964, nr 2.

- S. Hanausek*, Znaczenie pojęcia roszczenia procesowego w postępowaniu rewizyjnym, *Studia Cywilistyczne* 1975, tom XXV–XXVI.
- A.G. Harla*, Udzielanie przez sąd stronom i uczestnikom postępowania wskazówek w świetle art. 5 KC (uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*), *PS* 2003, nr 10.
- R. Hauser*, Sądownictwo administracyjne w przyszłej konstytucji, *RPEiS* 1995, z. 2.
- P. Hofmański*, Prawo do sądu w ujęciu Konstytucji i ustaw oraz standardów prawa międzynarodowego, (w:) *Wolności i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, Wydawnictwo Sejmowe Warszawa 2006, pod red. *Z. Wiśniewskiego*.
- E. Holewińska-Lapińska*, Powództwo prokuratora o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz unieważnienie uznania dziecka (art. 86 KRO), *Jurysta* 2006, nr 5.
- J. Hołda, Z. Hołda, D. Ostrowska, J.A. Rybczyńska*, *Prawa Człowieka, Zarys wykładu*, Kraków 2004.
- H. Izdebski*, Nadużycie prawa. Konferencja Wydziału Prawa i Administracji UW 1.3.2002, (w:) *Nadużycie prawa*, pod red. *H. Izdebskiego* i *A. Stępkowskiego*, Warszawa 2003.
- H. Izdebski*, *Zasady Konstytucji Królestwa Polskiego*, (w:) *Konstytucje Polskie*, pod red. *M. Kallas*, Warszawa 1990.
- M. Żykowski*, Charakterystyka prawna uprawdopodobnienia w postępowaniu cywilnym, *Nowe Prawo* 1980, nr 3.
- M. Jabłoński*, Rozważania na temat znaczenia pojęcia godności człowieka w polskim porządku konstytucyjnym, (w:) *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, pod red. *B. Banaszak* i *A. Preisnera*, Warszawa 2002.
- F. Jaglarz*, Odpowiedź na pytanie prawne: Czy może być przyznane prawo ubogich instytucji, mającej na celu wspieranie ubogich w szerokim zakresie?, *PPC* 1939, nr 9–10.
- A. Jakubecki*, Głosa do wyroku SN z 26.1.2006 r., II CSK 108/05, *Orzecznictwo Sądów Polskich* 2007, nr 3, poz. 29.
- A. Jakubecki*, Kontrydiktoryjność a poznanie prawdy w procesie cywilnym w świetle zmian Kodeksu postępowania cywilnego, *PS* 1998, nr 10.
- A. Jakubecki*, Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, (w:) *Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Materiały konferencyjne* (Zakopane, 7–9.10.2005 r.), Kraków 2006.
- A. Janiak*, Wierzytelności bankowe w postępowaniu nakazowym (uwagi na tle nowego art. 485 KPC), *PiP* 2001, z. 4.
- J. Jankowski*, Postępowanie uproszczone, *MoP* 2000, nr 10.
- J. Jankowski*, Wadliwa postać orzeczenia sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym, *Pal.* 1987, nr 12.
- J. Jankowski*, Wpływ niektórych czynników na przebieg (tok) postępowania egzekucyjnego, (w:) *Wokół problematyki cywilnoprosesowej*, Studium teoretycznoprawne, Katowice 2001.